

ד' 1970 ינואר

הרבות נחות לאט

נשות וראשים יסידרת רכון צחוק אלתונן, נ' 2

סימן ו'

ברירות ורשות

א

שניט במשנה נדרים דף מ' עב: השותפין שנחו הפתה והותה אוטרין ליכנס לחצר, ראבי אומר זה ונכנס לחוץ שלו וזה ונכנס לחוץ שלו. ולפי הגמ' ביק דניא עב המחלוקת היא אם יש בריקה או אין ברידה ראי כי סל יש ברירה וחכמים סל דאן בירית

ובגמ' נדרים ומזו ע"א וע"ב, אמר רבת אמר וערוי מחלוקת שיש בה כדי חלוקה (כלומר, ד' אמות למיל אחד), אבל אין בה כדי חלוקה דקה מותר. איל רב יוסף הרי ביהכensis דכמי שאין בה כדי חלוקה דמי, ותן שניין אוטרין בדבר של אותה עיר (והי המשנה שבגדמי ע"ב: ... הריני עלי' ואיתו עלי' שניהם אוטרין, ושניהם מותרין בדבר של עלי' בבב' ואוטרין בדבר של אותה עיר. ואיתו דבר של עלי' בבב' — כגון העיר הבית והעוריות והבור שבמאצע הדרך. ואיתו דבר של אותה עיר — כגון הרחבה והברוח' וביהכensis והתיבה והחספרים) אלא איר' יוסוף וערוי, מחלוקת שאין בה כדי חלוקה (וחכמים מודים השותפין שנדרו הנאת מזון ליהכensis, וראי כי טטר דאי אפשר לחלק), אבל יש בה כדי חלוקה דקה מותר. ובגמ' שם מסיק דלהכת קרabiין.

ונגה בסוגיא זו רבו הקשוויות — רית ורין ושאר ראשונים מזמנים דאייך פסקה הגמרא סאך קרabiין, דיש ברירה, והלא זה סותר את הפסיק המקובל לדודאוריית אין ברירה. וכל אחד תירץ בדרכו.

ובעיקר קשה על הרביבים, והיא קשוית הרביבין, והרביבים פסק קרabiין מפני הלי' נדרים היה, וזה ואם אין בה דין חלוקה כל אחד ואחד נכנס לבתו והוא אומר בטע' יתנו עיריה המשנה של דבר של אותה עיר' היא

בזמן היום ללילה לעצם קיום המזוזה. גם כי אפשר לומר דמתוך חביבה מצוזה בשעתה צריך לאכול ביום, כמו אמרוי' גבי שاري דבריהם, והייתו לעגנון הקטרה, ועליז' וכשיה בليلת אפה אמרוי' חביבה מצוזה בשעתה ודוחה שבת, ע"י מנחות ע"ב וע"י ברמביס הל' מעהיק פיד האיג: אע"פ שמותר להקטיד אימורין ואיברים בليلת אין מאחרין אותן לדעת אלא משתולין להקטיר הכל ביום ונכון לכך. לגבי דין חביבה מצוזה בשעתה, אבל לעגנון קיום המזוזה, אין נפק' בין יום ולילת ועוד קשה קצת אדם נימא דבاقילת השער בלילה אין קיום מצוזה אכלייך איך לא תהיה משחתת שם פעם קיום המזוזה באכילת שעיר החיצון שורי תomid הי' נאכל רק בלילה כי מרצאי יהוכיס, ולא משחתת כלל קיום המזוזה באכילת השער. ובכל שاري קרבנות יש עתה לאכול ביום אבל סעיר החיצון הרי א' לאכלי אלא בלילה, ורקשה קצת לומר לרבל קרבנות יש קיום מצוזה אכלייך ולא בשער החיצון דיהודיס, וצ"ע ובירור.

ומdry' הרביבים, מעהיק פ"י הי' שביבא הדין דשלמים נאכלין לב' ימים וקדשי קדושים ליום אחד. מרביתם לשוטו משמע דין שום הבדל בין יום ראשון ליום שני וכן בין יום ללילה אוילס מהא דמי הרים שלמים נאכלין ביום הובייה: וכל הלילה וכל יום המחרת, א' להניכם ולומר לכל הזמן שהוא לאכילה משום דחרם סבוד דאיין כלל קיום מצוזה באכילת קקל, ממשיכ' בסתמי' מצוזה פט: דאיין אכילת קקל כמו אכילת כטר חטאתי, אבל מהא שכתב יהכל — חטאת, אסם ושלמי ציבור — נאכל יהכל בין אכילה לאכילה, דקיום המזוזה הוא רק באכילתו ביום, משמע שדעתו דבاقילת דהיא מיע'. ממשיכ' בסתמי' שם: הוא שזוזה הכהנים לאכלי בשער קדושים לכולם החטאתי וכלה, ואפיה כתוב נאכל ביום ולילה, ולא כתוב להקל בין אכילה לאכילה, דקיום המזוזה הוא רק באכילתו ביום, משמע שדעתו דבاقילת קדשי קדושים אין הבדל בין אם אוכל ביום או בלילה. יודעתני טיס הרבה לפקסק בדם, אבל כתבתי הדברים כי חדשים הם למען לעזרך לב המץין.

(המשך יבא אייה)

זק לעז התוכנים ולא לעז ראי ראי. והנה הרמב"ם בפיו מהל' גדרים היב פסק שעתה משנה שנייה ודבר של אותה עיר כגון בית הכהנות אסוד להם, וכן פסק השיעץ, נמצאו שהרמב"ם סורר את עצמו בפסקיו.

ב

ונראה לתרץ את הקשיות של הראשונים הוביל עפיי הסבר חדש בדיון של ברירה וביקור בשיטת הרמב"ם.

בפיה מלהי תשובה קובע הרמב"ם את היסוד של בחירת הפשית - רשות לכל אדם נתונה, אם רצה להטוט עצמה לדוד טבה ולהיות צדיק הרשות ביה, ואם רצה להטוט עצמו לדוד רעה ולהיות רשע, הרשות ביה. וזה עפיי המשנה במס' אבות: "הכל צפוי והרשאות נתוניה". ואמנם, בהיה שם פונה הרמב"ם לאויה בעי' גודלה עצמה של טכורה הכל צפוי, סותר הדרשות נתוניה. ואם כי הדברים עתיקים וכבר דשו בכך נימשו, הלא דברי רבינוינו הראשונים הם פkor מים

(ג) בגאון חיים וכדיו לנו לחזור עליהם ~~בלחכונם~~

בתשובה לשאלת זו שהיא לפוי ניסוח ארוכה מארך מדה ורחבה מני ים וכמה עיקרים גדולים והרורים רמים תלולים בה', מופיר הרמב"ם את דבריו בסוף של הל' יהודי התורה שם כתוב שהקביה שלא כמדת בזיד ואינו יודע בידיעת שהוא חוץ פנינה רק הוא יודעתו אחד, וכמו שאין מה בודם להשיג אמתה הבורא כך אין בו מה להשיג דעתו של הבורא, ויל' וכיון שכך הוא אין כמו כה לידע הייך ידע הקביה כל הבראים והמעשים, אבל נדע בלי פסק שמעשה האדם ביד האדם אין הקביה מיטב ולא גור עליו לעשות כה, עכ"ל. והשגת הראייד על הרמב"ם ידועה, שכאיilo הרמב"ם מוחיר את כל העניין על האמונה ואני פותר את הבעי'. ובתסביך דברי הרמב"ם נראה שבאמת כיון אותו רעיון שהעלנו גם בעל-התניא' ונעם רבינו היהים מולווין בספרו נש חחיים כבאים לפרש את סוד הגזירים להארזי הקדוש (ובאמת ניסוח זה כבר נמצא בכתביו הרמי'ק), שיש

הבדל בין מודה למזגה. ככלומר, שיש הבדל בין נקודות הנראות של הקביה לבין זו של תבונותיהם אום כי שתיהן אין לסוגה עולות בקנה אחד, אין להפיק מלה כי זו שתורתן זו את זה. מכיוון שכל אמן מזגה מזגה מנקודות מבטח אחרות ~~אמבָּא-אַמְּבָּא~~
אַמְּבָּא-אַמְּבָּא

לחשוחן לדמותן זו לה. והוא הדין לענין ידיעת ה' וחופש רצונו של ~~ה~~ האדם. מזגה של הקביה ~~ה~~ כל צפוי ~~ב~~ אין בחירות לבני אדם אבל מזגה הנבג מהווים להאמון ולפעל סבירו. "הרשאות נתוניה" יש לט בחרה הפשית ואמנם כך הוא מטבח הדברים והלא הוא ובעו אחד, ~~אמבָּא-אַמְּבָּא~~ אממו יודען רק מזעה שהוא עומדת חז' ממנה, ולכך אין לפחת ~~ש-מְגָדָר~~ ~~ו-מְגָדָר~~ יהו' שווים.

(ה) דברים כמעט מפורשים בדברי הרמב"ם במרגן ויג' סוף פרק כ, עשרה ושם מבאים הרמב"ם, לפי תרגומו של מהריי קאפת וידל כל הסתירות הנראות בכל הדברים הללו הם כפי בחינת ידיעתו, אשר אין לה שתה עד ידיעתו כי אם בשם בלבד... . וכל ומן שתופסים שתי ההשגות או הידיעות או הכוונות מתוך הנהה שענין אחד כוללים, או יראו הקשיות ויתערכו הטעקות האמוריהם וכל ומן שיזדע סכל מה שמתיחס אליו נבדל מכל מה שמתיחס אליו יתרבר האמתה", עכ"ל.

ג

הנתן דין וה של ברירה יש לדונו מבחינת הרעיון של רשות כל השיטה של יש ברירה אוילו שליטה את העקרון של "הרשאות נתוניה" שאם אמנם "חויר הדבר למפרע" נמאו שהרשאות" מלบทיחלה היהת רק מודמת וההמעשה היה מוכתר הלא מצד הדין לא הי' הדבר מוטל בספק, והיה קבוע כבר מראש, וכך נתגלת לבוטה. למשל, מי שמתנת על ירויבו כדי שטבכו במשנה עירובין דף ל' ע"ב, ואומר אם בא חכם מן המורה עירובי למורה מן המערב עירובי לערבי אם הדין הוא שיש ברירה, וחויר הדבר למפרע שהירוב הואר הוא לבחון זה או זה, ואמר את סוד הגזירים להארזי הקדוש (ובאמת ניסוח זה כבר נמצא בכתביו הרמי'ק), שיש

הווצה לחצר שאין בה סובר שיש בה דין סובר דודמה לאין ביש לומר שאעיפ' שאין בו והוא יכולם למן את ביהכנייס. ועי' ר' פז' הדין אסורים ולהוציא מדי רביהם, כי א' הדין ואנאי אפשר להחל

העיר. רק שהכם תיק מ. (ועי' שיע' אריך תקנת הקדמוניים שאין אחרים חלכו ביהכנייס ועי' טז' יריד הל' נדאמנים אפשר שוה יס' וה' רק שאסרו עלייה בברא' יצחק חלק אריך לדינא דאף אם בעצם לא לעשות כן ועשו מה שלulos לא יחולוקו. ולע' האיסור לר' יוסוף הוא ר' יוסוף מדרמת ביהכנייס

ב' זה כדי חולוקה. וידיק בת כדי חולוקה.

א' אלום בדבר הות י' כבשיל, דשיתם הרמב"ן על יסוד הרשות נתנו מתוך חופש רצונו או לבסוף מעשחו מוכחהחוורים למאזרות והעקרונות ביהכנייס אעיפ' טמ' עניין ביהכנייס אפשר חלק, מכוח שמעצם שב שיק לאין עניין שביראת והטעם לו. המזוזה קובעת אם מעש או מוכחה, דינה שהחכחך כד או אל תעשה כך אין רשות, המזוזה אינה שודבר והריגיש הרמב' תשובה פ'יה, ויל' רשות רצה להחות עצמו

וננה בדין והאם יש כדי חולוקה אפקין להכnam. כתוב הרשב"א בתידושיו שאפלו לאחר החלוקה אסוריין להבגון. אבל הרמב"ן בפיו מהל' נדרים פ' פסק שאחר החלוקה מותר לכל אחד להכנס לתחלה, ולפי ההסדר שלטן כובע פסקו של הרמב"ם, שעדי החלוקה אסוריין להכnam. דقيق דעתה החלוקה הווא בידיהם ועפי רצונם. אמרים אין ביראה הרשות נתונה על העבר ועל החת. אבל ברגע זה שכבר הכריעו לסloan או לסloan עיין שלutionו אבל ניטלה מהם הבחירה שחלקו את החצר, הלא ניטלה מהם הבחירה לנבי דבר זה שההכרעה כבר נeszתת. ואיב' פסק ולהבא אמרם אין כו' עניין של רשות נתונה לנבי החלוקה ותחזרו לשלוטם להוציאו והודיעו מזו'ו הדין, עליון להסתכל עליו כאילו מזו'ו שהכל צפוי. דחויתו 'הובדר הדבר למשבע' ולמן יש ביראה.

ויתר באור, הסוברים אין ביראה אמרים היו שמצדנו הרשות נתונה א' לא לומר הובדר הדבר למשבע' ולמן אין ביראה. וויבר והחולקים עליהם מזו'ו שמצבגנו אמנם הרשות נתונה אבל כשබים לדון בעניין מבחינת הדין, עליון להסתכל עליו כאילו מזו'ו שהכל צפוי. דחויתו 'הובדר הדבר למשבע' ולמן יש ביראה. הרמב"ם ורוב הראשונים פסקו שפראורייא אין ביראה, כלומר שאנו סמכים על העקרון של הרשות נתונה. אבל זה יתכן רק כל ומן שבאמת דעתה שיעשה לבסוף הוא אמן מעשה חפשי מתקח חירות הרצון האנושי, שאנו זריכים את להגן על העקרון של הרשות נתונה משך כל התהליך. אבל אם מעשtot לבסוף היא עצמה מוכחה וא' לא לו לעשות ברכזונה או אין סעם וסיבה לעזום דוקא על חופש רצונו מלบทילה. ובנדה שכחה, אין לנו שום להסתכל על כל העניין מצדנו רק מצדן שאו הכל צפוי, ולמן בណז כוח הדין הוא אכן ביראה.

וינה במשגנו בדין השות芬 שנדדו הנהה וה מותה הלא למදנו בגמ' א' ר' יוסוף אמר זעירי שהמחלוקה היא רק שאין זה כדי חולוקה ואיב' איא להשות芬 להולק את החזר חולוקה ואיב' איא להשותFin להולק את החזר השמי הדעת אתיא נם כראבוי. ומכיון שבעציות א' לא לחלק את החצר, הלא מעשיהם מוכחים ולא מתקח חופש הבחירה, שאינם בני חורין לבחור חלק זה או זה ואיב' שום אין סעם לומר אין ביראה. הלא אין סוא' כל עניין של רשות או חופש. ולמן פסק הרמב"ם כראבוי שיש ביראה ומותרים להבגון להחזר. אבל ביש בה כדי חולוקה פסק הרמב"ם שאסוריין להכnam. וכן ראבוי מודה לוות וכו' לאפשר להם לחלק יש רשות נתונה. ולמן אין ביראה ואנו מסתכלים על העניין מצדנו.

ד' ר' יוסוף להו כמי אמרנו שסבירת הרמב"ם שפסק כראבוי הוא העקרון של רשות נתונה. אבל כשאין בה כדי חולוקה חוראים מגדנין למזרוי והוא בוגדר הכל עניין של ביהכנייס הדוי כחזר השות芬 אם

הרבי צבי שפיר
ניו יורק ג'.

סימן ז

בדין ויתור במודר הנאה

בנדירים (מה) מעשה באחד בבית חורון שהיה אביו מודר הימנע הנאה, והיה משיא את בניו, ואמצה להברך הארון וסעודה נתוניות לך במתנה, ואינם לפניו אלא כדי שניבאו אבל וייאל עטנו בסעודה... וכשבא הדבר לפני חכמים אמרו, כל מתנה שאינםسام הקדישת תהא מקודשת, אינה מתנתה, ועייש בגמ' כמה באים בדין המשנה, ובঙוף הסוגיא איתא זמנין אמר לוי (רב נחמן לרבע) דהך מתניתין ר' אליעזר היא דאמילו ויתור אסור במודר הנאה, ועייש ברין דה זומפין, לאו דשיך הכא דין ויתור, אלא לדלמיון בצלמא נקSTITה, כי היכי דמחמיר ר' בדני מנותות דרישת הרגל שריא, ולית בה אליעזר בנדרים טפי מבדיינו מנותות, דאילו משום גול, ואילו מודר הנאה מהברו אסור ליבנס בחצחה הימן נהי דקני עיט להקות לעניין דינא קני משות חומרא דנדים אמרינו שלא קני עכילה. ודמייך זה צעיג.

ועץ משנה ר' השות芬 (מה), השות芬 שנדרו הנאה וה מות אסוריין ליכנס להצהרא ראבי אמר זה נכון לתרוך שלו וזה נכון לתרוך שלו. ועייש בדין דהיט דרבנן דסיל דכל אחד מהשותפים יש לו בעלות על חזין, וחכתי-תשמש בהחצץ של חברה, וקוננות מפקיעין מידי שעבוד. והלכטא כראבי דמותר והימן, ריש ברירה, עירש בארכות מה, אין

בידה, ואם רצה להחות עצמו בדרך רעה ולהיות רשות רשות בידו עכילה. ככלומר, אין המזווה מכירחה את האדם. וכך, מה שנורו חכמים לעניין חולקת ביהנמיס אינה שללת ממנו את הרשותי חלק, והוא חוצר שיש בה כדי חולקה, כשיטת רבבה ואין ברירות ולכך פסק הרמב"ם במשנה שנייה זו ואסוריין להנמה, ואין זה סותר כלל וכלל את פסקו כראבי בחצר השות芬 שאין בה כדי חולקת

רומה לחצר שאין בה כדי חולקה או שמא לחצר שיש בה דין חולקת ר' יוסף אמרנו סובר דדומה לאין בה כדי חולקה, והטעם יש לומר שאעיפ"ש שאין לאנשי עיר אחרת חלק בו והם יכולים למנתה זו סובי העיר ולמכור את ביהנמיס. עיין רץ דף פ"ח ע"א מ"ט מגד הדין אסורים לחלק את הקדשות ולהוציא מידי רביבה, כלומר, במצוות ומעצם הדין זיין אפשר לחלק את ביהנמיס בין בני העיירה רק שחכמים תיקנו לחינוך שלא לעשות כן. (ועי' ש"ע ארוח סי' קניין סעיף פ"ו תקנת הקדמוניים שאין אדם יכול לאסור על אחרים חלק ביהנמיס בתיבה ובכפרים וכו'). עיין ט"ז ירד הל' נדרים סי' רכ"ד סק"א ואידם אפשר שה יסתלק לצד זה או לצד זה ר' רק שאסרו עליהם. והר' יצחק אלחנן כבואר יצחק חלק אויח' סי' כ"ד סופר על זה לדינא דאף אם בעזם אפשר לחלק, תיקנו לא לעשות כן ועשו מהו כעין שותפות עולם, שלעוזם לא יחולקו, ולפעמיים נמצאו דמקור האיסור לר' יוסף הוא כבר במשנתינו) למן ר' יוסף מדמה ביהנמיס לחצר השות芬 שאין כדי חולקה. ודיק בלשונו: «כמי» שאין ביה כדי חולקה.

אולם בדבר זה יכבר הרמב"ם כרבתה כמשיל, דשיתת הרמב"ם לפי דברינו בינוי על יסוד הרשות נתונה ואם מעשיו הם מתוך חوض רצונו או אין ברירות, אבל אם לבסוף מעשחו מוכrho או יש ברירות, אז חזרים למדדי והעקרון של הכל צפוי. והנה עניין ביהנמיס ע"פ שגד תקנת חכמים אסור לחלק, מכיוון שמעצם הדין ובמצוות ממש אפשר לחלק הו כי יש בה כדי חולקה, ואילו שב שיך לאין עניין של הרשות נתונה, ואין ברירות, והטעם לו, דרך המצוות ולא המזווה קובעת אם מעשה מסוים הוא חפשי או טובחת, דמתה שחכמים מצוים לט עשה כד או אל תעשה כד אינה בגדר הכהה וחוסר רשות, דמצוה אינה שללת מודת הרשות. ודבר זה הודיעש הרמב"ם בראש דבריו בהל' חסובה צית ויל, רשות נתונה לכל אדם, אם רצה להחות עצמו בדרך טוביה הרשות